

COVID 19 Oplossingsrichtingen voor sectorspecifieke problemen land- en tuinbouw

De urgente en sectorspecifieke problematiek van de land- en tuinbouwsector (in het bijzonder de sierteelt) geeft aanleiding voor additionele maatregelen ten opzichte van het huidige pakket. Hieronder worden enkele opties hiertoe voorgelegd, waarbij ingegaan wordt op tegemoetkoming loonkosten voor seizoenswerk en een sectorspecifieke compensatieregeling.

I Specificiteit land- en tuinbouwsector

Urgentie problematiek en belang sector

- De Rabobank heeft recent ingeschat dat op basis van de omzetcijfers van maart 35% van de bedrijven in de sierteeltsector dreigt om te vallen als er geen additionele maatregelen genomen worden.
- Het gehele sierteeltcomplex bestaat uit een geïntegreerde keten van vermeerderers/veredelaars, kwekers en veiling/groothandel, die goed is voor een productiewaarde van € 7,1 mrd. en een exportwaarde van € 7.1 mrd.. Als een van de schakels in de keten er tussenuit valt, neemt die de andere schakels in de keten in zijn val mee. Als de kwekers omvallen, vallen de veiling en om; omgekeerd als de veilingen omvallen kunnen de kwekers hun producten niet meer afzetten. De aanwezigheid in Nederland van voldoende gespecialiseerde en innovatieve kwekers is weer van belang voor de wisselwerking met de veredelingsbedrijven. De combinatie van disciplines en kennis op alle aspecten binnen teelt en keten maakt Nederland uniek in de wereld, is van strategische economisch belang als een van de Topsectoren, maar deze positie is niet onaantastbaar¹.

Unieke problematiek door combinatie van de volgende factoren:

- Acute vraaguitval die direct samenhangt met nationale overheidsmaatregelen (w.o. sluiten van horeca/food service en verbod op het houden van evenementen), en met soortgelijke of strengere maatregelen op de belangrijkste exportmarkten² van de Nederlandse land- en tuinbouwsector. De sectoren die het hardst geraakt zijn, zijn de sectoren die afhankelijk zijn van de export en/of voornamelijk leveren aan horeca/food service, zoals de sierteeltsector (vraaguitval van meer dan 70%), fritesaardappelen (60-90%) en een deel van de voedingstuinbouw.
- Hoogseizoen: Voor een aantal sectoren valt de vraaguitval samen met de periode van het jaar waarin een groot deel van de jaarlijkse omzet gerealiseerd moet worden. Dit geldt bijvoorbeeld in de aspergesector, maar in het bijzonder ook in de sierteelt³. Voor de sierteelt geldt volgens de Rabobank dat in de rest van het jaar nagenoeg geen rendement behaald wordt – de gehele winst wordt in maart-april-mei gerealiseerd.
- Bepaalde houdbaarheid van producten waarvoor geen alternatieve toepassingsmogelijkheid (of bestemming met waarde) is en vernietiging het enige alternatief is. Dit heeft geleid tot substantiële inkomstenderving.
- Rigide aanbod / cyclische karakter van teelten: I.t.t. andere productiesectoren hebben land- en tuinbouwbedrijven niet de flexibiliteit om hun productie aan te passen aan de vraag. Teelten kunnen niet zomaar stopgezet of aangepast worden als de vraag wegvalt; als de overheidsmaatregelen ingetrokken worden en de vraag weer aantrekt hebben teelten lange opstarttijd nodig.
- Doorlopende kosten: De voornoemde eigenschap maakt dat naast de doorlopende vaste kosten (w.o. afschrijving, huur, rentelasten, personeelskosten in vast dienstverband) ook de operationele kosten voor productie doorlopen, ook als de vraag is uitgevallen. Dit betreft bijvoorbeeld (afhankelijk van de sector) elektriciteit voor belichting/verwarming, inputs als zaaizaad/pootgoed, meststoffen, gewasbescherming, seizoensarbeid, etc. De lagere omzet kan dus niet of nauwelijks worden opgevangen door het verlagen van de kosten. Dit element maakt omzetzakelijkheid overigens ook een goede 'proxy' voor de daadwerkelijk geleden schade door bedrijven (inkomsten vallen weg bij nagenoeg gelijkblijvende kosten).

¹ De kracht van hey agrocluster, LEI, 2015

² Dld, Bel, VK, Fra, Ita, China, Spa, Pol, VS, Zwa (<https://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/511255>)

³ Voor snijbloemen en planten is dit februari t/m mei

(<https://www.agrimate.nl/SectorResultaat.aspx?subpubID=2232§orID=2240&themalD=2276>)

- Samenhangende ketens: Een aantal sectoren kenmerkt zich door sterke onderlinge verwevenheid en wederzijdse afhankelijkheid. Effecten op elke afzonderlijke schakel in de keten hebben direct effect op de hele waardeketen. Als de producenten 'omvallen' zal het effect daarvan het voortbestaan van de hele keten op het spel zetten.
- Gelijk speelveld: omliggende landen als Duitsland, Denemarken en België hebben aangekondigd spoedig met sectorspecifieke maatregelen voor land- en tuinbouw en in het bijzonder de sierteelt te komen.
- De bestaande (nood)maatregelen nationaal (noodpakket banen en economie, in het bijzonder de NOW) en Europees (w.o. voorschotbetaling inkomenssteun Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, crisismaatregelen onder een gemeenschappelijke marktordening) bieden onvoldoende soelaas om de sector overeind te houden. Zie hieronder.

Welke instrumenten zijn er al?

Bedrijven in de land- en tuinbouw kunnen momenteel of binnenkort van de volgende regelingen gebruikmaken (in meer of mindere mate, afhankelijk van aard, omvang en situatie per bedrijf):

- BL-C (borgstelling landbouwkredieten verruimd en provisiekosten verlaagd)
- GO-C (wordt ook van toepassing op grotere bedrijven in land- en tuinbouw en aquacultuur)
- Uitsstel energiebelasting en ODE (vooral voor glastuinbouw)
- Generiek uitstel belastingen
- TOGS (zeer beperkt en zeer specifieke gevallen)
- NOW (zeer beperkt, zie hieronder)
- Handelskredieten
- Verruiming mogelijkheden exportkredietverzekering

Niettemin is de situatie bij de primaire producenten in de zwaarst getroffen sectoren (in het bijzonder sierteelt en frietaardappelen) dermate zorgwekkend dat additionele maatregelen opportuun worden geacht.

Waarom zijn generieke maatregelen uit het noodpakket banen en economie onvoldoende?

- De NOW houdt bij de bepaling van de omzetafname geen rekening met het seizoeneffect. Een aantal sectoren realiseert juist in de maanden maart t/m juni een groot deel van hun jaarlijkse omzet. Verder liggen voor deze sectoren vanwege het hoogseizoen de arbeidskosten hoger dan de rest van het jaar door het extra inhuren van seizoenarbeiders. Teelten groeien gewoon door en moeten geoogst worden, ook al is er geen vraag.
- Liquiditeitssteun: De land- en tuinbouwsector kan gebruik maken van *liquiditeitssteun* uit het noodpakket banen en economie, waaronder uitstel betaling belastingen (incl. energiebelasting/ODE), de verruiming van de regeling borgstelling MKB-Landbouwkredieten, verruiming GO-regeling met land- en tuinbouw, tot op beperkte hoogte van de TOGS, en de herverzekering handelskredieten. Er wordt gebruik gemaakt van deze en andere instrumenten (uitsstel aflossingen door de banken aangeboden, overbruggingsleningen uit BL-C, reguliere kredieten). Additionele leningen bieden echter maar beperkte oplossing voor de acute problematiek, zie hieronder.

Waarom niet gewoon meer commerciële leningen (met borg/garantie van overheid):

- 1) De extra leningen en uitgestelde betalingen moeten uiteraard ook weer opgebracht worden. De solvabiliteit van niet grondgebonden landbouwbedrijven, w.o. de glastuinbouw en intensieve veehouderij, is in vergelijking met die van de grondgebonden landbouwsectoren laag. De hoge verliezen die nu gemaakt worden tasten de solvabiliteitspositie van veel gezonde bedrijven verder aan. [PM extra analyse en onderbouwing solvabiliteit]
- 2) Sommige ondernemers die al zwaar gefinancierd zijn zullen de extra schulden als een te grote last ervaren en besluiten om vervroegd te stoppen. Dit zal tot gevolg hebben dat veel bedrijven op de markt komen en hun marktwaarde zullen zien dalen waardoor de vermogens- en zekerheidsposities van de 'blijvers' verder worden verzwakt en een grotere groep bedrijven niet meer financierbaar zal zijn.
- 3) De verwachting is dat een andere groep ondernemers ervoor zal kiezen zich te laten failleren, schulden saneren en door te starten met een lagere schuld. Dit zorgt ervoor dat overheidskapitaal (bij borgstelling) vernietigd wordt en daardoor de regeling zijn doelmatigheid mist.

- 4) Door de lastenverzwaring, m.n. de aflossingsdruk, zal er de komende jaren nauwelijks tot geen ruimte zijn om te investeren in:
- a. Reguliere noodzakelijke vervangingen. Het kassenbestand veroudert met als nadelig effect concurrentieverslechtering.
 - b. innovaties en verduurzaming in het kader van het klimaatakkoord.

II. Additionele maatregelen

A - Tegemoetkoming loonkosten seizoenswerk

Probleemstelling

De bestaande NOW-regeling biedt geen oplossing voor sectoren die te maken hebben met een omzetpiek in de maanden maart-april-mei (bij veel deelsectoren in de sierteelt het geval) omdat de omzetzijdeling berekend wordt met een vergelijking tussen 3 aaneengesloten maanden in 2020 en een kwart van de omzet van 2019, terwijl de normale omzet van sommige sectoren in de maanden maart-april-mei >70% van de jaaromzet betreft. Zie tekstvak voor concreet voorbeeld.

Sierteeltbedrijf X realiseert in 2019 een jaaromzet van €500.000. Daarvan is in maart/april/mei 350.000 gerealiseerd (70%). Nu is de omzet in de maanden maart/april/mei 2020 met 70% gedaald t.o.v. die maanden in 2020, dus naar €105.000. Vergeleken met een kwart van de omzet van 2019 (€125.000) is dit 'slechts' een omzetzijdeling van 16% - niet voldoende om in aanmerking te komen voor de NOW.

Daarnaast houdt de regeling geen rekening met seizoensarbeid door uit te gaan van loonlijst op peildatum 1 januari in plaats van de werkelijke loonkosten in de bedoelde maanden.

OPTIE 1: sectorspecifieke tegemoetkoming loonkosten land- en tuinbouw

Aanpassing van de huidige NOW-regeling of aansluiting bij overige criteria daarvan wordt niet opportuun geacht. Indien voor dit specifieke punt een aparte oplossing gevonden moet worden, kan worden gedacht aan een aparte regeling – bijvoorbeeld forfaitair op basis van het relevante aantal werknemers van het bedrijf.

OPTIE 2: dit probleem impliciet meenemen in sectorspecifieke compensatieregeling land- en tuinbouw

Het feit dat bedrijven om bovengenoemde redenen geen aanspraak kunnen maken op de NOW-regeling, biedt extra onderbouwing voor nut- en noodzaak van een sectorspecifieke compensatieregeling voor de land- en tuinbouw (zie optie 2 hieronder). De uiteindelijk te ontvangen compensatie kan dan ook dienen ter financiering van de bedoelde loonkosten.

B - Sectorspecifieke compensatieregeling land- en tuinbouw

Doel steunmaatregel

Het doel van een sectorspecifieke steunmaatregel is om bedrijven die voor het uitbreken van COVID-19 in de kern gezond waren en een positief continuïteitsperspectief hadden, door de financieel zware eerste maanden heen te helpen en daarmee het voortbestaan van de gehele keten te waarborgen.

Sectorcriteria

- 1) Er moet in de deelsector sprake zijn van een acute omzetzijdeling van minimaal 50% in de periode maart t/m mei 2020 in vergelijking met die periode in 2019.
- 2) Het moet gaan om producten die niet lang houdbaar zijn en waarvoor geen alternatieve afzetmogelijkheden met waarde zijn;
- 3) De sector komt niet in aanmerking voor (voorschotbetaling) GLB-inkomenssteun en/of maatregelen in het kader van de GMO verordening.

Bedrijfscriteria

- 1) Het bedrijf moet in de kern gezond zijn⁴,

⁴ Dit zijn bedrijven die bij de banken voorafgaand aan de Corona crisis een positief continuïteitsperspectief hadden. Dit is hetzelfde criterium als bij de Borgstelling Landbouw-Corona garantie.

- 2) Het aanvragende bedrijf heeft een aantoonbaar omzetverlies van >30% (conform systematiek inkomensstabiliseringsinstrument uit het GLB – zie ook optie 2 hieronder) ten opzichte van dezelfde periode in voorgaande jaren.

Reikwijdte: Op basis van de huidige beschikbare informatie zouden de volgende deelsectoren mogelijk voldoen aan de genoemde criteria: sierteelt (snijbloemen, bloembollen, pot- en perkplanten, bomen), fritesaardappelen en mogelijk een deel van de voedingstuinbouw. Exclusief de voedingstuinbouw betreft dit naar schatting zo'n 5000 bedrijven.

OPTIE 1: forfaitaire steunregeling

Elk bedrijf dat voldoet aan de criteria, actief is in een kwalificerende deelsector en aanspraak wil maken op deze regeling, ontvangt eenmalig een forfaitair bedrag. De hoogte van dit bedrag wordt bepaald aan de hand van de gemiddelde schade per bedrijf in de betreffende deelsector en de grootte van het bedrijf (in omzetcategorieën).

Hoogte vergoeding

Binnen de verruimde staatsteunregels is het maximum voor een dergelijke forfaitaire vergoeding €100.000. Factoren die de hoogte van de vergoeding bepalen (percentage van de gemiddelde schade) zijn het totaalbudget van de regeling, inschatting van de schade per bedrijf in de verschillende deelsectoren [en omvang van het bedrijf – in groottecategorieën].

Rekenvoorbeeld (totaalbudget: max €290mln, bij sierteelt en fritesaardappelen)⁵:

	aantal bedrijven	Korte termijn gem schade per bedrijf mrt- mei	Hoogte forfait uitgaande van 30% dekking van gem. schade	Totaal
Snijbloemen	849	331.263	100.000	€ 84.900.000
Bloembollen	560	122.357	36.707	€ 20.555.920
pot- en perkplanten	607	670.241	100.000	€ 60.700.000
Boomkwekerij	1558	69.511	20.853	€ 32.488.974
Fritesaardappelen	1454	205.399	61.220	€ 89.013.880
				€ 287.658.774

**Hierbij is nog geen rekening gehouden met mogelijke staffel naar bedrijfs grootte (omzet) en drempels omzetzaling en -verlies*

*** Er is gekozen voor 30% omdat het forfaitaire maximum van €100.000 ongeveer 30% van de gemiddelde schade per bedrijf dekt voor de gehele sector.*

Voor- en nadelen forfaitaire vergoeding:

Voordelen:

- Relatief eenvoudig en snel uitvoerbaar
- Beperkt budgettair beslag
- Richt zich specifiek op kleinere ondernemers, die meer gebaat zijn bij een gemaximeerd forfaitair bedrag dan de grotere ondernemers (voor wie dit ontoereikend zal zijn).

⁵ Bron aantal bedrijven: Wageningen Economic Research, Bron gemiddelde schade per bedrijf: Potplanten en bloemensector aangeleverd door FloraHolland en VGB, Bomenaantal en bollentaal omzetverlies ingebracht door WECR (Agrimate), Informatie uit de branches Anthos, KAVB en Plantum

Nadelen:

- Compenseert geen grote(re) bedrijven die voor de ontwikkeling en innovatie van de sector juist wel toonaangevend zijn
- Forfaitair bedrag zal zeer verschillend uitpakken per ondernemer en daarmee mogelijk als oneerlijk en arbitrair worden ervaren. Houdt immers geen rekening met daadwerkelijke positie/schade van het bedrijf (buiten de kwalificerende criteria).
- Zal mogelijk niet voldoende effectief zijn om de sector overeind te houden

OPTIE 2 – omzetschaderegeling

In plaats van een forfaitair bedrag kan ook worden aangesloten bij de daadwerkelijk geleden schade per bedrijf, gebaseerd om omzetzaling. Vanwege de eerder geduide nagenoeg gelijkblijvende en doorlopende kosten bij vraaguitval, is omzetzaling een goede proxy voor geleden schade. De berekening van de schadeloosstelling op basis van omzetzaling kan gebaseerd worden op de systematiek die gebruikt wordt in het gemeenschappelijk landbouwbeleid in het kader van het inkomensstabiliseringsinstrument.⁶ Uitgangspunten van deze systematiek zijn:

- de steun wordt slechts verleend indien het inkomen van een individuele landbouwer met meer dan 30% van het gemiddelde jaarinkomen van de laatste drie jaar is gedaald;
- inkomen wordt gedefinieerd als de som van de inkomsten die de ondernemer van de markt ontvangt, incl. overheidssteun en excl. de productiekosten;
- de steun bedraagt maximaal 70% van de gederfde inkomsten van de producent in het desbetreffende jaar.

Voor de schaderegeling COVID-19 wordt op basis hiervan het volgende voorgesteld:

- De kwalificerende onderneming ontvangt een schadeloosstelling van [70%] over [70%] van de schade. Aangenomen wordt dat de eerste 30% omzetverlies onder ondernemersrisico valt. Dit komt overeen met een effectieve schadeloosstelling van [49%] van het omzetverlies.

Rekenvoorbeeld:

Keten	aantal bedrijven	Opbrengstverlies teelt maart-mei (mln€)	compensatie (mln €)	Gemiddelde compensatie per bedrijf (€)
Snijbloemen sector	849	320	157	€ 184.688
Potplanten	607	500	245	€ 403.624
Bollen sector	560	191	94	€ 167.125
Boomteelt sector	1.558	202	99	€ 63.530
Totaal sierteelt	3.574	1.213	594	€ 166.304
frietaardappelen	1.454	299	147	€ 100.763
TOTAAL	5.028	1.512	741	€ 147.351

Voor- en nadelen schaderegeling

Voordelen

- Vergoeding is proportioneel tov geleden schade individuele ondernemer en daarmee 'eerlijker'
- misgelopen NOW-compensatie kan hierin meegenomen worden
- draagvlak sector

Nadelen

⁶ Verordening (EU) 1305/2013, art. 39

- Er zal met voorschotten gewerkt moeten worden, met risico dat achteraf geld teruggehaald/-betaald moet worden (ook extra uitvoeringslasten)
- Hogere administratieve druk / uitvoeringskosten
- Grotere aanzuigende werking op andere sectoren (precedentwerking)

C. (overheids)leningen onder gunstige voorwaarden – noodpakket 2.0

Met de financieringsmaatregelen uit het crisis pakket maakt het kabinet het mogelijk voor bancaire financiers om overbruggingskredieten te verstrekken. De Corona modules uit BMKB en GO zijn daarop gericht. Daarnaast wordt gewerkt aan maatregelen om zogenaamde startups en meer traditioneel gefinancierde familiebedrijven te bereiken via de ROMs. Van belang is te zien hoe enerzijds de daadwerkelijke kredietverlening vanuit banken zich ontwikkelt – wordt er voldoende krediet beschikbaar gesteld? Anderzijds moet bezien worden hoe de solvabiliteit van kwetsbare ondernemingen, ook in de land- en tuinbouwsector, zich verder ontwikkelt. Zij lijken kwetsbaar voor verdere schuldfinanciering. Dit zou nader onderzocht moeten worden in het kader van het noodpakket 2.0.

BIJLAGE - Nadere duiding problematiek sierteeltKerncijfers

Aantal bedrijven: 7.500 (waarvan 7.000 familiebedrijven)

Werknemers: 150.000

Productiewaarde: € 7,1 mrd

Exportwaarde: € 9,2 mrd (3^e exportsector Nederlandse land-en tuinbouw)

Importwaarde: € 2,1 mrd

Algemene kenmerken

- Sector is onder te verdelen in:
 - Snijbloemen
 - Bloembollen
 - Boomkwekerijen
 - pot- en perkplanten.
- Voorjaar is het hoogseizoen waarin het grootste deel afzet plaatsvindt en omzet gerealiseerd wordt (Pasen, internationale moederdagen, voorjaarsmarkten, tuinseizoen). Dit geldt voor alle subsectoren.
- Voor alle sectoren geldt dat export een belangrijk deel van de markt is (sierteelt is 3^e exportsector), die door overheidsmaatregelen binnen- en buiten de EU en het stilvallen van passagiersvluchten vrijwel geheel weggevalleis.
- De kosten (voor verzorging planten/bloemen) lopen door
- producten kunnen niet (langdurig) bewaard worden om later op de markt te brengen en kwekers zijn niet in staat om meerjarige plantproductie tijdelijk 'uit te zetten'.
- Theoretisch is het mogelijk bomen/grote struiken een jaar langer te laten staan en groeien., maar de kosten lopen door en de omzet voor 2020 wordt gemist

Subsectoren

- Snijbloemen (incl. bolbloemen): product niet houdbaar en direct vernietigd.
- Bloembollen voor in de grond:
 - zomerbloeiers worden nu geplant, voorjaarsbloeiers in najaar
 - bollen kunnen niet een jaar bewaard worden (dan is kwaliteit/kiemkracht uitgeput).
 - Sector verwacht effect corona nog maanden te merken en vraag of nu wordt geïnvesteerd (zonder dat daar inkomsten tegenover staan) voor product in najaar. Als maatregelen nog enige tijd aanhouden, zullen ook bollen moeten worden vernietigd.
- Pot- en perkplanten:
 - Vraag vanuit andere landen valt weg (tuincentra in FR en BE. Gesloten; afzet via bouwmarkten valt wel weg)
 - Sommige struiken zouden wel volgend jaar in de verkoop kunnen, maar dan geldt nog steeds dat kosten doorlopen en een jaar hoogseizoen aan inkomsten wordt gemist.
 - extra kosten door vernietiging bloeiende planten
- Potplanten voor binnenshuis:
 - Bloeiers zijn vaak dure planten (als orchideeën) die worden gekweekt om op moment van verkoop kwalitatief optimaal in bloei te staan.
 - Deze planten zijn niet te bewaren om over bijv. 3 mnd alsnog af te zetten.
- Bomen
 - Voornaamste knelpunt dat vraag keldert en daarmee prijzen (in hoogseizoen afzet).
 - Strikt genomen zijn bomen makkelijker te bewaren, maar dan lopen kosten verzorging door en ontstaat volgend jaar een stuwmeer aan aanbod.

Veel bedrijven hebben een combinatie van aanbod. Met name het segment dat nu wordt vernietigd staat direct voor grote consequenties, maar de rest mist een jaar inkomsten aan hoogseizoen. Wat ze nog verkopen gaat vaak voor lagere prijs.

Benaderde opbrengst en omzetverlies in miljoen euro per branche

Keten	Opbrengstverlies teelt (maanden maart t/m mei)	Omzetverlies handel, veilingen en vermeerdering (jaarbasis maart t/m dec)	
Veredeling/ vermeerdering***)		300	*) Potplanten en
Snijbloemen sector *)	320	185	
Potplanten Sector *)	500	185	
Bollen sector	191 **)	150 ***)	
Boomteelt sector	202 **)	30 ***)	
Aanvullende schade VBN Bloemenveilingen		90	
Totaal	1.384	840	

bloemensector aangeleverd door FloraHolland en VGB

**) Bometeelt en bollenteelt omzetverlies ingebracht door WEcR (Agrimatie)

***) Informatie uit de branches Anthos, KAVB en Plantum